

ДОМ ЗА (НЕ)ЗБРИНУТЕ

(Бојан Савић Остојић: *Нишџа није ничије*, *Контраст*, Београд, 2020)

Приповедачки назор у прозама Бојана Савића Остојића могао би се означити као *џрозоходање* – специфични вид шеталаштва у ком се истрајно тражи једновременост догађајног и бележеног, својеврсно усклађивање иктуса корака, опажаја и ритма записивања – почев од распусно-случајне кривуље *Пункџа*, преко опсесивно устројене, малтене буновне потраге диљем *Нема оазе*, до обилазака пијачних букиниста у роману *Нишџа није ничије*. Сваки ходопис интерферира између агенсâ у датим наративима утемељеним на неразрешеним љубавним односима и писму (узетом и за рукописање и за лектуру), као и упоришно-исходишне тачке, било да је реч о убодној пунктуацији из које расписивање извири и у којој се сустиче (*Пункџ*) било да се ради о одрицању права на такво позиционирање, услед чега је насловни изостанак одморишта у лудичком трењу с жанровском одредбом (*Нема оазе: луфџроман*). Следећи маркирану трајекторију, ни окосница последњег романа не представља наизглед толики изузетак. Премда је овде протагониста како усредсређеније, тако и сведеније мобилности, он поново осцилира уздуж двеју стожерних страсти, унеколико аналогних ранијим делима. Овде је реч о библиождерству и запретаној жудњи за (отишлом) супругом.

Концепт библиождерства замeтнут је и разрађиван кроз записе на блогу *За све џаре*. Овлаштније проматрање свима доступне радионице проказало би тежњу да се хронике о књишким уловима брзо и педантно фиксирају текстом¹ – тазе са бувљака! – али и безмало априорну уобличеност (или бар илузију о њој) и међусобну валенцу постова. Укњижавање блогодневничког у романескно под лупом текстуалне генетике потврдиће очуваност изворног духа поставки са блога – у одређеним поглављима прибегавало се тек микростилистичким интервенцијама, стишавањем жаргонског и афектираног, поједини раздвојени постови природно су здруживани, пронађени документи уметани су без икаквих преиначења – док ће важан кохезивни чинилац бити одабир и складатељство над оним уносима који ће напослетку изаткати дијегетичку нит.² Композициони план у *Нишџа није ничије* чини се подобним Лаклоовом низању писама у *Оџасним везама*, с тим што су темпоралне одреднице (за разлику од епистоларног или блогу подесног модела датирања) овде неосетно распршиване унутар поглавља како би се склопио једногодишњи циклус. Колико год да се истрајавало на изворности и себе-писању, фабула не би била могућа – јер бисмо онда остали на днев-

¹ У ту сврху, индикативно је целокупно поглавље *Пичвајз на булевару*. Обратити нарочиту пажњу на детаљ у коме жена с цегером гледа у свеже исписано или на часак имагинарне насладе када се кристалише могућност да полиција заплени бележницу.

² Минуциозан приступ показује да једино *Берза књије: без издџача* нема свој еквивалент на блогу.

ничком – без фикционалне подлошке. Њу сачињавају љубавни заплет, репрезентован у односу према одсутно-присутној Ћоки, и библиождерско ривалство с Лакијем, чије је лик настао укрупњавањем већине бувљачких сапутника у једну фигуру.

Као тематска новина у домаћој књижевности, феномен библиождерства је предилекција, уједно и особена мономанија која не подразумева само то да биће њом обузето тежи да готово овиснички посегне за коришћеним литерарним добрима по ћифтински ниској цени. Наш потраживач, међутим, ипак није бескомпромисан у таквом предузећу. Пре би се рекло да се углавном опходи према неписаним узусима пијачног фер-плеја. Стратегије да се цењка и надгорњава са тезгарима уз промишљање бувљачког хабитуса нередак су извор комике. Међутим, у дати феномен уписан је истодобно и значајан библиофилски сувишак. Потенцијалним кретањем половне књиге (фр. *bouquin*) од пакла ђубришта/секундарних сировина, кроз лимб/чистилиште фигуративно оличен у бувљаку до надбиблијских прстију спасиоца библиотечких оставштина, прокламована је „метафизика тезге“. Приповедач је тако осветљен као удомитељ незбринуте Литературе.³ Поставши његово власништво, белетристика поред оног фетишистичког (облик неутаживе жеље) задобија уједно и ауру духовне (само)изградње. Сходно томе, аутодијегетички наратор профилисаног укуса и истанчаног књишког знања о томе где, шта и зашто купује – није само ценовник пресудан! – демонтира купопродајни ланац: продавац ↔ роба ↔ потрошач, преобразивши робу у симболичку вредност (дело), а конзумента у читаоца-ствараоца. Лична библиотека конституише се стога као светиња; књиге-рабљенице на његовим полицама губе реификацијски баласт. Отуд је у овом случају могуће имати више и боље, јер се Књижевност не вари и не троши на унапред задати начин; одатле и онај острвљујући поклич главног лика: „Није на продају!“

Управљеност ка тезгама и простиркама, али и девастираним књижарама „Нолита“ и „Просвете“ као стециштима књишког лова, приповедача заводи према дијакхроничком истраживању статуса књиге, односно сатиричком промишљању савременог издаваштва којим руководи тржиште и културе обавијене пословичним немаром.⁴ Изненађује то што се искључиво у оваквој робно-новчаној размени остварује начело слободне трговине. Примерице: одбијање бесрамне муштерије, могућност узајамног усаглашавања цене, непредвидива воља робе да насумично искрсне, обострани фамилијарни однос и поверење и сл. Како је бувљак истинско мерило ствари, простор где се читавају прежици претходних друштава, врзмајући се по рубним (самим тим и субверзивним) локацијама, књигождерач се истовремено креће по палимпсесту минулих светова чији се трагови настоје помести да би се над њима паразитирало. То, сва срећа, роман не одводи у непроблематизовани панегирик о некадашњој држави.

Фундаментални противразлог био би каприц бувљака, мада додир с појединим лектирама и прича о њима нису посве алеаторни, будући да су очито примерени понуди, тј. „спољним“ захтевима. Управо зато смо, са повременим изузецима,⁵ овде

³ Чишћење влажним марамицама не мора се нужно схватати дословно.

⁴ Показна вежба из самоодрицања симптоматична је у том погледу.

⁵ По логици ствари, издања наших ранијих држава морају бити раритетна; њихову „част“ овде бране Ујевићева *Колајна* и албум исечака Војислава Ћ. Илића Млађег.

обасути књигама, часописима и рукописима социјалистичке прошлости. Њима је пак противстављен либродетекцијски њух јунака – у Дојловом маниру чини се да је библиождер самом себи измислио позив – као и већ поменути читалачки афинитети. Нимало случајно, ауторски приповедач преферира облике литературе које тржиште игнорише. Махом су то поезија и дневници, последично и мање „разглашени“ аутори, што јунака неће спречити да се од срца подсмехне на сопствени рачун када, рецимо, своју песничку збирку угледа на тезги. У том смислу, симболика пазарених књига понекад ће бити провизорна, јер је у „стварносно“ постулираној фикцији тек као таква и могућа.

Пошто је центар „превазиђена координата“, пиротехником камуфлирани симулакрум, зато нам, парадоксално, са подривалачке маргине (бувљачке, емоционалне, текстуалне) једино и може допрети Ћокин имаго, упркос томе што су, структуралистички гледано, ободи повлашћена места. Интензивно суспрезан поглавито ка ивицама поглавља, њен *лик-у-одсуству* ће непотопљиво изронити у изводним главама романа. У хотимичном прећуткивању захладнелих односа, у замрзнутом ишчекивању и одлаганом расплету имплициран је одбрамбено-психолошки механизам – библиохоличарски плацебо – којим се може правдати осетни изостанак Ћокиног гласа. Аутофикционални наратор у јавности поднетој монофонији о књигождерству служи се различитим техникама (не)обелодањивања љубавне проблематике. Примера ради: субдозирањем које дело чини удаљеним сапутником Селимовићеве *Тврђаве*; посреднички корелативном реториком, чије су можда и најефектније илустрације понорна нелагода и невербализована мисао; ситуационим контекстом – прећуткивана усамљеност за све празнике које проводимо с ближњима; сменом наративних маски – чести преласци из „ја“ у „ви“ форму могу се појмити и као покушај да се терет раздвојености и самоћа поделе са читалаштвом; уметањем одабраних фрагмената писаца-натуршчика (дневничке забелешке, споменари) иронијски се (не) одступа од мелодрамских клишеа.

Тако је, рекло би се, пренебрегнуто „сентиментално мјаукање по мјесечини“ (И. Мандић), али и изазов порнографског, с којим се сваки (макар и изоколни) љубавни роман такође мора сучелити. Након пролегомене о ималаштву, наратија свлачи свезнајућу кошуљицу, да би нас сада већ аутофикционални приповедач увео у *Прљаве џајне и дарове*, повест о епистоларно-дневничком разголићавању Анаис Нин и Хенрија Милера. (Капитализам, издаваштво и порнографија изгледа одавно иду подруку.) Потом смо упознати и са његовом помало несташном навиком да гвирне у животе оних других, „анонимних“, посредством (по)купљених дневника и споменара – до сад неспоменути аспект библиождерског – али и да се комадићи приватног поделе са аудиторијумом. То, међутим, неће учинити јунака покварењаком. Приповедно *ја*, остајући у граници ваљаних манира, никад неће (по)сисати крв туђе интима: имена писца-аматера наводи или у иницијалима или их изоставља, компромитујуће деонице прећуткује и увек је вољан да дневник врати правом власнику. Зато љубавну аутоцензуру *цивилизоване војера-библиождера* морамо схватити и уважавати. Надамо се да то исто можемо очекивати и од Ћоке, јер ово је роман који тематизујући себичлук (времена за себе и писање) дубински проговара против њега. Књига дубоке оданости Ћоки. Књига за (не)збринуте.

Ex libris: Однос према савременом издаваштву може нам деловати контрадикторно због тога што аутофикционални протагониста сам одлучује да буде издат – у овом тренутку држимо његову књигу у руци! – док истовремено са сатиричком бриткоћом критикује рецентне издавачке куће. За онога ко главницу романа жели, сада и забадава, постоји блог. Његово покњижавање, међутим, није лицемеран чин. Може ли блог напослетку завршити на тезги?! Бувљаку се бувљаково враћа.